

Чабан Каріна Євгеніївна,
здобувач ступеню вищої освіти
«бакалавр» Національної академії
внутрішніх справ

Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри
криміналістичного забезпечення та
судових експертиз ННІ №2 НАВС

УПРОВАДЖЕННЯ БІОМЕТРИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОВЕДЕННІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЛЮДИНИ

Біометрія вже давно перейшла із розряду фантастики до розряду сучасних технологій, що набули нового, вужчого значення. Зараз під біометричними технологіями найчастіше розуміють автоматичні або автоматизовані методи розпізнавання особи людини за його біологічними характеристиками або проявами.

Сучасну криміналістику неможливо уявити без дактилоскопії – вчення про відбитки рук та їх використання в боротьбі зі злочинністю. В Україні дактилоскопіювання населення ґрунтується на Конституції України, ст. 199 КПК України, законах України «Про Національну поліцію України», «Про біженців», «Про оперативно-розшукову діяльність», нормативних актах правоохоронних, прикордонних і міграційних служб України.

Необхідність в ідентифікації особи виникає не тільки для встановлення злочинців за їхніми слідами. Через техногенні катастрофи, природні катаклізми, військові конфлікти, терористичні акти, які стають причиною смерті великої кількості людей, виникає потреба встановлення особи невідомих трупів. І дійсно, «привілеєм» швидкого і точного встановлення особи загиблих у наведених вище випадках користуються тільки особи, які раніше були дактилоскопійовані у зв'язку з їх протиправною діяльністю.

На сучасному етапі процес дактилоскопічної реєстрації певних категорій населення в деяких країнах закріплено відповідними законами, які мають загальні риси, але в деяких з них є особливості.

У СІНА, наприклад, відібрання зразків папілярних узорів пальців та долонь рук осіб є обов'язковою умовою при прийнятті на роботу до деяких державних та недержавних установ, зокрема, для попередження статевих злочинів (у персоналу, причетного до роботи з дітьми), обов'язковою така процедура є для представників професій так званого підвищеного ризику: військових, поліції, транспортників, шахтарів та ін.

Процедура отримання політичного притулку в ФРН передбачає обов'язкове відібрання фотографії та відбитків 10-ти пальців у шукачів притулку з метою їх ідентифікації, винятком є лише діти до 14-ти років.

У Франції система дещо інша, там дактилоскопіюють всіх, хто має права водіїв. Зрозуміло, що це основна частина населення.

У Молдові, як і в Російській Федерації, впровадили два види дактилоскопічної реєстрації – обов'язкову і добровільну. Особливістю молдавського законодавства є обов'язкове дактилоскопіювання водіїв транспортних засобів, членів екіпажів повітряних суден, осіб, які виїжджають за межі країни на заробітки.

До процедури дактилоскопії як до виконання громадянського обов'язку ставляться в Ізраїлі, де дактилоскопічному обліку підлягають усі військовозобов'язані, тобто практично все населення країни.

Деякі інформаційні джерела (приміром, Р. Браделін. Швейцарія «Що значить біометрія») наводять приклади використання біометричних систем. Повідомляється, скажімо, про центр з виготовлення і продажу ювелірних виробів, де персоналу 5500 чоловік і понад 7000 відвідувачів. Там облаштовано 30 пунктів доступу і всі пункти прийому клієнтів пристроями біометрії на відбиток пальця в комплексі з бейджами, що були встановлені раніше. В багатьох міжнародних аеропортах, наприклад, у Празі, крім персоналу, біометричну перевірку за відбитками пальців проходять всі водії автотранспорту, що заїжджають на територію. Багато банківських закладів у Європі, особливо в Швейцарії, для доступу клієнтів до депозитних сейфів встановили біометричні системи на відбитках пальців або розпізнавання по обличчю. Це дає змогу клієнтам користуватись депозитними сейфами без присутності клерків банку. Одна з найбільших систем супермаркетів в Австралії з 450 вихідними терміналами і персоналом 7500 чоловік оснащена біометричною системою з відбитками пальців. Це дає змогу уникнути порушень режиму безпеки, шахрайства, а також забезпечити повний контроль використання робочого часу персоналу.

Можливості використання біометричних систем у службах прикордонного контролю, паспортах, ідентифікаційних картках, посвідченнях водіїв прискориться з введенням єдиних міжнародних стандартів. Хоча деякі країни ефективно використовують біометричні системи за внутрішніми стандартами. В Південно-Африканській Республіці, Іспанії, Колумбії біометрію за відбитками пальців упроваджено в системах соціальних виплат і державних пенсійних фондах. Це зменшило ризики і суми несанкціонованих виплат, які завдавали відчутні збитки державі.

Необхідність більш широкого застосування дактилоскопічних обліків в Україні диктується низкою факторів. По-перше, це нагальна потреба в міжнародній кооперації правоохоронних органів у боротьбі із тероризмом, організованою злочинністю, нелегальною міграцією, відмиванням грошей та ін. Слід також враховувати, що останніми роками Україна бере активну участь у миротворчих міжнародних операціях. По-друге, велика кількість невпізнаних трупів під час зростання кількості природних та техногенних катастроф, забезпечення ефективності розшуку безвісти зниклих громадян, особливо неповнолітніх та ін.

Таким чином, необхідність створення єдиної багатофункціональної системи дактилоскопічних обліків в Україні, вирішення питання вдосконалення правового забезпечення дактилоскопічної реєстрації в Україні є очевидною.

Дискусійним сьогодні залишається питання про доцільність дактилоскопічної реєстрації громадян України.

Перш за все, це правова проблема, яка виникла за відсутності будь-якого посилання на дану процедуру в КПК України, а також через неухвалення Верховною Радою України Закону «Про дактилоскопічну реєстрацію», що дає підстави для висновку про те, що дактилоскопіювання належить до непроцесуальних дій. Крім того, на нашу думку, цей Закон повинен чітко розмежувати обов'язкові і необов'язкові дії органів, які проводять дактилоскопіювання, а також містити точне трактування таких дій.

Існують твердження, що отримання та використання дактилоскопічної інформації не відповідає Конституції України, порушує права і свободи людини і громадянина.

Ця проблема має також етичний аспект. Дактилоскопія у свідомості більшості населення асоціюється, перш за все, з ідентифікацією злочинців. Тому звичайна людина мимовільно відчуває себе потенційним підозрюваним, якщо піддається процедурі дактилоскопіювання.

Більшість науковців вважають, що виправданим буде запровадження обов'язкової дактилоскопічної реєстрації стосовно осіб, чия професійна діяльність пов'язана з підвищеним ризиком чи небезпекою для життя (військовослужбовці, співробітники МВС, СБУ, виконавчої служби та ін.). При цьому слід чітко визначити порядок отримання, зберігання та знищення відповідної дактилоскопічної інформації, а також створити необхідний механізм контролю за такою діяльністю.

Обов'язковій дактилоскопічній реєстрації повинні підлягати також мігранти, особи без громадянства та особи, які шукають в Україні політичного притулку. При визначенні порядку їх реєстрації необхідно враховувати відповідні міжнародні норми.

Добровільна дактилоскопічна реєстрація має бути запроваджена у всіх установах з виконання покарань, які відповідають діючому внутрішньому законодавству України та міжнародним нормам. Зокрема, можливість дактилоскопічної реєстрації слід передбачати (і технічно забезпечувати) для осіб, які бажають скористатися послугами авіаційного транспорту, водіїв, у тому числі тих, що працюють на міжнародних маршрутах чи перевозять небезпечні вантажі, громадян, які влаштовуються на роботу за кордоном, та ін. Так, вже зараз зафіксовані непоодинокі звернення громадян до правоохоронних органів з проханням дактилоскопіювати їх або їхніх близьких з того чи іншого приводу, однак правових підстав для цього поки що не існує.

Саме система загального, обов'язкового дактилоскопіювання населення України могла б бути корисною не лише при розслідуванні злочинів, але й в інших життєвих ситуаціях, наприклад, при:

- організації розшуку безвісти зниклих громадян;
- встановленні осіб невпізнаних трупів, які раптово померли чи стали жертвою катастрофи або стихійного лиха;
- встановленні осіб, які раптово захворіли (наприклад, осіб у стані амнезії), або дітей, які не можуть себе назвати;
- вирішенні юридично значимих питань у цивільно-правових відносинах (наприклад, ідентифікація особи при страхуванні чи спадкуванні) тощо.

Враховуючи викладене, прийняття закону «Про державну дактилоскопічну реєстрацію в Україні» – це цивілізоване перспективне вирішення комплексу задач щодо забезпечення, захисту та поновлення порушених прав та свобод громадян України. При цьому у майбутньому законі необхідно передбачити:

- цілі створення та використання системи дактилоскопічних обліків;
- юридичні підстави постановки осіб на дактилоскопічний облік;
- коло осіб, які підлягають обов'язковому дактилоскопіюванню;
- порядок постановки осіб на дактилоскопічний облік;
- терміни і порядок зберігання дактилоскопічної інформації;
- коло суб'єктів, які мають право витребувати інформацію, котра є в системі дактилоскопічних обліків, а також юридичні підстави і порядок звернення з відповідними запитами;
- юридичні підстави, порядок та випадки зняття осіб з дактилоскопічного обліку, а також знищення (вилучення) дактилоскопічної інформації;
- порядок прокурорського та судового нагляду за діяльністю органів, уповноважених створювати і використовувати дактилоскопічні обліки;
- юридичні гарантії забезпечення прав та законних інтересів осіб, які вступають у правовідносини у зв'язку з веденням дактилоскопічних обліків;
- заходи впливу на посадових осіб, які порушуватимуть встановлений порядок створення і використання дактилоскопічних обліків.

Розвиток біометричних технологій ідентифікації особи є дуже важливим питанням, яке потребує особливої уваги.

Список використаних джерел

1. Конституція України.
2. Мороз А. О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем / А. О. Мороз // Мат. машини і системи. - 2011. - № 1. - С. 39-45. - Бібліогр.: 12 назв.
3. Біометрія: Навч. посібник / Синєкоп Ю.С., Мінцер О.П., Ружицька К.В., Мілін В.Б. - К.: НВФ «March-A», 2008. – 253.

4. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС : Наказ МВС України від 10.09.2009 р. № 390 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Next Generation Identification (NGI) – Новое поколение идентификации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.fbi.gov/hq/cjisd/ngi.htm>.

6. Біометрія як універсальний спосіб ідентифікації людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bablyukh.clan.su/publ/1-1-0-4>.

Чашицька Тетяна Григорівна,
старший судовий експерт відділу
фототехнічних та портретних,
досліджень лабораторії досліджень
у сфері інформаційних технологій
Державного науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДЕОЗОБРАЖЕНЬ СУДОВИМИ ЕКСПЕРТАМИ

Аналіз практики розслідування кримінальних правопорушень свідчить, що портретна експертиза за матеріалами відеозаписів в сучасних умовах набуває важливого, а нерідко й визначального значення. Це насамперед пов'язано із погіршенням криміногенної ситуації в державі, а також з активним впровадженням нових технічних засобів спостереження та відеозйомки з використанням новітніх інформаційних технологій. В умовах науково-технічного прогресу техніка проникає майже в усі сфери людської діяльності, що сприяє фіксації протиправної події та її подальшому розслідуванню.

Стрімкий розвиток технічних засобів відеозапису, їх відносна доступність і простота застосування, а також перехід на цифрові засоби реєстрації відеозображень привели до зростання кількості відеозаписів, що надходять на дослідження в рамках портретної, фототехнічної та інших експертиз. Завдяки наявності відеореєстраційної техніки у місцях масового скупчення людей вдається зафіксувати спосіб, час і обставини при яких діяли учасники подій (правопорушення), а також їх зовнішність. Потенціал використання інформації, зафіксованої на відеозаписах значний, але досі повністю не розкритий.

До переваг відеозапису відносяться: автоматизація процесу фіксації, його швидкість; відносна повнота і об'єктивність фіксації; можливість при